

Valuable Venison

פרשת תולדות תשפ"א

GENESIS

PARASHAS TOLDOS

27 / 1-11

2 Artscroll

3-4. Isaac wanted Esau to earn the blessing by performing the commandment of honoring his father. Isaac sent Esau out to the field to hunt, so as to make the task more arduous and therefore the mitzvah more meritorious (Alshich). Isaac's wish for food was to satisfy his bodily appetite so that physical need would not interfere with his spiritual bliss.

The prophetic spirit can rest only upon someone who is in a state of joy (Shabbos 30b), which implies satisfaction of all one's needs (Lekach Tov, see Ramban).

Because Esau had a tendency to bloodshed and the indulgence of his voracious physical appetites, Isaac wanted him to turn those traits to the service of God, by hunting to bring food to his father whose table was like an altar, and preparing the food through kosher slaughter (Ne'os HaDesheh).

3 חכמת התנ"ך

הנה כבר עמדנו על תמיהה בפרשה זו, שגם מפרשי התורה העירו בזה, והוא שציוהו לצאת השדה לצוד לו ציד, ולהכין לו מהם מטעמים כאשר אהב בעבור תברכנו נפשו, למה היה צריך לאלו המטעמים, ומה יתן ומה יוסיף זה ליצחק אבינו קדוש עליון ברצותו לברך את בנו לפני מותו, איוו שייכות יש לה לברכה אל המטעמים שהיה צריך עשוי להביא.

.. אולם עדיין צריך ביאור כי הלא להתפלא הוא על נעלה וקדוש, ולעת זקנתו שכבר פסק יצחק ממנו, האם צריך היה למטעמים בכדי לברך את בנו, האם לא היה נמצא באותה המדרגה העליונה, ובמצב של שירה ושמחה הדרושות למברך גם בלי מטעמים, ואיך יכלו האות חומריות כאלו-לפעול על נפשו הקדושה, שהם ירחיבוהו ויעלוהו לאותו הגובה הדרוש לברכה שתצא בשלמותה, ובכלל צריך להבין איך יכולים המטעמים החומריים להשפיע על הברכה שממקור הנפש יוצאת.

5 קטב חיי תולדות משה

גם רבקה אמרה ליעקב ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב. והוא תמוה מאד שנראה שיצחק היה להוט אחר האכילה, ואמר ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי ואוכלה, ורבקה גם כן הדגישה לומר כאשר אהב.

6 Seforno

4. And make me delicacies. He asked for savory food that (Esau) should occupy himself with בפרך צב, filial honor, (and be worthy) that the blessing be effective, for even though he did not recognize Esau's great wickedness, nonetheless he did not feel him worthy to receive the blessing that he had in mind to give him. Because of this, when he blessed Jacob later (before he left for Haran) he did not request him to bring savory food, but blessed him at once, saying וברך אתך. And God Almighty bless you (28:3), for he knew that he was worthy to be blessed.

1 And it came to pass, when Isaac had become old, and his eyes dimmed from seeing, that he summoned Esau, his older son, and said to him, "My son." And he said to him, "Here I am." 2 And he said, "See, now, I have aged; I know not the day of my death. 3 Now sharpen, if you please, your gear — your sword and your bow — and go out to the field and hunt game for me. 4 Then make me delicacies such as I love and bring it to me and I will eat, so that my soul may bless you before I die." 5 Now Rebecca was listening as Isaac spoke to Esau his son; and Esau went to the field to hunt game to bring. 6 But Rebecca had said to Jacob her son, saying, "Behold I heard your father speaking to your brother Esau saying, 7 'Bring me some game and make me delicacies to eat, and I will bless you in the presence of HASHEM before my death.' 8 So now, my son, heed my voice to that which I command you. 9 Go now to the flock and fetch me from there two choice young kids of the goats, and I will make of them delicacies for your father, as he loves. 10 Then bring it to your father and he shall eat, so that he may bless you before his death."

4 R. M. M.

Rashi comments:

כאשר אהב — כי טעם הגדי כטעם הצבי.

As he loves — for the taste of goat meat is like the taste of venison.⁷⁴

R. Tzadok HaCohen questions: If the meat of domestic livestock tasted the same as deer, why did Esau exert so much effort in hunting venison? He could have easily prepared a domestic animal for Yitzchak, an act involving far less effort. As emphasized by Rashi, Yitzchak could not taste the difference in the meat.

8

ולכן ביקש יצחק מעשו להכין לו מאכלים כאשר אהב, שהם מאכלים שיוכל לטעום מעין עולם הבא, כי ידע שעשו נזהר מאד בקיום מצות כיבוד אב, והתורה אמרה (שמות כ יב) כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, ודרשו חז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, הרי שיש לעשו חלק בעולם הבא, ויוכל להטעימו במאכליו מעין עולם הבא, כי מי שאינו מאמין בעולם הבא, בודאי לא יעלה בידו להטעים לאחרים מעין עולם הבא. ועל כן רצה שיכין לו

עוד תמהו המפרשים מה שטרם פטירתו מן העולם לא הוכיח יצחק את עשו על מעשיו שאינם טובים.

והנה חכמינו ז"ל אמרו (נ"ב י"ז ע"ב) שלשה הטעימו הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא, ואלו הן אברהם

יצחק ויעקב וכו' יצחק דכתיב ביה ואוכל מכל. הרי שהמטעמים שאהב יצחק היו בו מעין עולם הבא, ועל כן מובן שפיר מה שאמר יצחק ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי, כי ביקש לטעום בהם טעם רוחני מעין עולם הבא, ובודאי שלא היתה כוונתו על טעם הגשמי. והם הם המטעמים אשר אהב יצחק.

ובזה יתיישב מה שתמהו המפרשים, מה שלא הוכיח יצחק את עשו טרם פטירתו מן העולם, כי בדבריו אלו אל עשו. היה בהם המוסר והתוכחה ביותר, כי הוכיח לו שאין לו לפניו כלום, אלא מעין עולם הבא, ומבקש לטעום מעין עולם הבא, ועל האדם להשתדל ולהתאמץ שישגי טעם עולם הבא, וישגי חלקו בעולם הבא. וכל כך מוטל על האדם להתאמץ על חלקו בעולם הבא, עד שיוכלו לטעום במאכל טעם מעין עולם הבא.

מאכליו, כדי שיוכל לטעום בהם טעם מעין עולם הבא. ואמרת רבקה ליעקב ואעשה מטעמים לאביך כאשר אהב, שאכניס בהם טעם מעין עולם הבא, ואילו עשו לא יעלה בידו להטעים את יצחק טעם עולם הבא, ולא יוכל לקיים מצות אביו, ועל כן מן הראוי שאתה תקבל את ברכות אביך.

10

Furthermore, the *Midrash Rabbah* (67:2) comments on the *pasuk* (*Bereishis* 27:33) ואכל מכל—*I partook of all*, that Yitzchak meant to say, "I have eaten of all the delicacies that were created during the six days of Creation and of all the delicacies that are intended for the World to Come." Again, why the emphasis on delicious food? It is especially difficult to reconcile this talk of food with the words of the Ramban, who writes (*ibid.* 24:1) that the word מכל—*all*, when relating to the *Avos*, always has an esoteric and mystical connotation. It certainly does not relate to the delicious food of this world.

Perhaps the sweetness that a tzaddik tastes when he eats is the sweet taste of *kedushah* (holiness) that he detects in the food. When it says (*ibid.* 25:28) וַיֵּחַב *Yitzchak loved Eisav because game was in his mouth*, it may mean that Yitzchak was able to taste a special *kedushah* in the food that Eisav offered him. Eisav excelled in the mitzvah of *kibbud av*, and Yitzchak could actually sense his son's exceptional dedication to this mitzvah in the very dishes that Eisav prepared for him.

Eisav's exceptional *kibbud av* is pointed out by Chazal (*Midrash Rabbah* 65:16) on the words (*Bereishis* 27:15) בגדי עֲשֵׂה... הַחַמְדָּה—*Eisav's treasured garments*. Eisav had special garments that he wore specifically when serving his father. Rabbi Shimon ben Gamliel exclaimed, "All my life I have worked at honoring my father, yet I have never honored him to even one hundredth of the degree with which Eisav honored his father Yitzchak. For when I would serve my father I would wear soiled garments, but when I would go out into the marketplace I would dress in clean clothes, whereas Eisav would don garments of royalty when serving his father." This he did even though Yitzchak was blind and could not see the garments Eisav was wearing. Eisav honored his father so much—even in the privacy of his heart—that when fulfilling the mitzvah of *kibbud av*, he wore treasured garments originating from Gan Eden (see *Rashi* 27:27). As a result of his reverence for his father, the food Eisav served Yitzchak was infused with holiness. These were the sweet delicacies that Yitzchak so cherished.

Even though Yitzchak knew that Yaakov was a tzaddik who sat and studied Torah while Eisav was an outdoorsman, Yitzchak thought that Eisav was worthy of the blessing because of the great *kedushah* that he sensed in the food that Eisav prepared for him. Rivkah, however, wished to convey to Yitzchak that Eisav was an imposter, fooling his father into thinking that he was tzaddik, while in reality being unworthy of the blessing. She wanted to show Yitzchak that his belief in Eisav was based on the single mitzvah that Eisav kept, and that in reality he was bereft of any great stature or holiness. She wanted to prove to Yitzchak that Eisav was like the

chazir, which flaunts its one and only sign of kashrus—split hooves—to show that it is a kosher animal, even though in reality it is the epitome of impurity.

Therefore, Rivkah told Yaakov (*ibid.* 27:8) וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקוֹלִי לֵאמֹר אֲנִי קוֹצֵה אוֹתָךְ—*Now my son, listen to me, concerning that which I command you. By heeding his mother's wishes, Yaakov would fulfill the mitzvah of kibbud eim. The food he prepared would thereby be infused with the taste of the kedushah derived from kibbud eim. Consequently, Yitzchak could be easily fooled to think that Yaakov was Eisav. And that was Rivkah's goal: to impress upon Yitzchak how easily he could be fooled, so that he would realize how Eisav had fooled him all along.*

Indeed, when Yaakov said (*ibid.* 27:12) אִילֵּי יִזְחָקִי אֲבִי יִזְחָקִי בְּעֵינָי וְהִבְחִינֵנִי וְהִבְחִינֵנִי עָלַי—*Perhaps my father will touch me and I shall be as an imposter in his eyes; I will thus bring upon myself a curse rather than a blessing.* Rivkah responded (*ibid.* 27:13) עָלַי קִלְלָתְךָ בְּנִי אֲנִי שָׁמַע בְּקוֹלִי וְלָךְ קוֹלִי—*Your curse shall be on me, my son; only heed my voice and go fetch them for me.* She meant to say, "If you heed my voice and fetch for me, you will be doing the mitzvah of *kibbud eim*. Your father will not sense that you are an imposter, because he will taste in the food the exact same 'taste' of *kibbud av va'eim* that was present in the food that Eisav would serve him."

Perhaps this is what Yaakov meant when he said (*ibid.* 27:19) וְעַתָּה יִזְחָקִי עֲשֵׂה בְּכִרְוִי—*It is I, Eisav your firstborn.* Was this a lie? Perhaps Yaakov was saying, "I have the *middah* of Eisav. Through my fulfillment of the mitzvah of *kibbud eim*, my food has acquired the same *kedushah* that you love."

When Eisav returned, it says (*ibid.* 27:33) וַיִּחַרְדּוּ יִצְחָק וְעֵשָׂו וְעָרְבָה עֵשָׂו אֶת יָדָיו עַל יִצְחָק—*Yitzchak trembled greatly, and he said, "Who—wherefore—is he, the one who hunted game?"* Yitzchak meant that despite the fact that the one who brought the food came in deceit, ואכל מכל—*I partook of all*—I sensed the כל, the great holiness and exalted spiritual element that was present in the food. Yitzchak now realized that it is possible to infuse the great sanctity of *kibbud av* into food, even if a person comes in deceit. As such, no longer did he have proof that Eisav was a great man. He realized that just as the spiritual taste in the delicacies he had eaten had fooled him regarding Yaakov, it had fooled him in the same way all along regarding Eisav.

Upon understanding this, Yitzchak concluded (*ibid.*), וְעַתָּה יִזְחָקִי עֲשֵׂה בְּכִרְוִי—*He [Yaakov] shall remain blessed.*

9

ואבן כך היה, כשנכנס יעקב נכנס עמו ריח גן עדן (ממנואר נרטי מו, סו), וכשנכנס עשו נכנס עמו ריח גיהינם, וכמו שכתב רש"י כשנכנס עשו חרד יצחק חרדה גדולה (כו, לו), כיון שראה גיהנום פתוחה לפניו. וזה שאמר יצחק לעשו ואוכל מכל, שטעמתי במאכליך שהכין מעין עולם הבא, כמו שדרשו חז"ל (תנחומא, יו). ואילו אתה כשנכנסת לביתי, הרגשתי טעמו של גיהנום, ועל כרחך שיעקב ראוי לקבל את הברכות ולא אתה, על כן גם ברוך יהיה (כו, לו), מכיון שהוכיח שהוא ראוי לכך, ואתה אינך ראוי לכך.

13

...in order that my soul will bless you... (*Bereishis* 27:4)

When Yitzchak was instructing his son Eisav to prepare food for him, he informed Eisav that this would be *in order that my soul (nefesh) will bless you*. Why did Yitzchak mention his nefesh here?

To understand this, we need to gain a better understanding of what a *brachah* is. For Yitzchak to bless his son, he would have to uplift and connect his soul to the Source of blessing, much in the way that Rav Chaim of Volozhin describes heartfelt *tefillah* in his *Nefesh Hachaim*.⁵ The teaching that prayers have replaced sacrifices nowadays is not pithy hyperbole. It is a real comparison. It means that just as a sacrifice sees the very *nefesh*, or essence, of an animal offered up on the *Mizbe'ach*, so, too, in prayer do we offer up our very selves in connecting with Hashem. Furthermore, the speech of a person is called his *nefesh*; it distinguishes human beings from the animals. This is what we offer to Him in prayer –

our faculty of speech. The same can be said for a *brachah*. When Yitzchak was giving his *brachah* to his son, he had to elevate his *nefesh* such that he could bring down and bestow Heavenly blessing here on earth.

The *Ksav V'Hakabbalah* adds that it was for this reason that Yitzchak told Eisav to bring food from the field. Yitzchak was not referring to any field, but rather to the field, Har Hamoriah, the place where Heaven touches earth, so to speak, and where the portal to all prophecy and blessing is to be found. Although Yaakov ultimately did not bring food from this special field, since he was wearing the clothes of Adam Harishon, the sweet, spiritual smell generated the equivalent spiritual springboard to facilitate Yitzchak's blessing.⁷

The above helps us understand the true depth of a blessing. And we can apply it readily in the realm of *tefillah* by seeing *tefillah* less as a daily ritual and more as an opportunity to focus ourselves and harness our strengths to connect our souls to Hashem.

וְעוֹדָה לִי צִיד. וְעֵשָׂו לִי מִטְעָמִים... וְהִבְיֵאתָ לִי...

Yitzchak emphasizes that all of Esav's actions should be directed to his father. It was because the food was prepared for the mitzvah of honouring his father that it would contain the desired taste, the taste

14

246

needed for Yitzchak to bless his son. The beloved ציד בפיו was due to the meticulous and beautiful nature of the action, which was an expression of Esav's reverence for his father. However, the taste is conditional on the reason for exerting the necessary effort. Esav had to do it "לי" — solely for the sake of this mitzvah. It was this which transformed the food from a piece of meat into the higher realm called מטעמים, delicacies.

Ya'akov, in following his mother's instructions, would be performing the mitzvah of honouring his mother. It is this mitzvah which would inculcate the desired taste into the meat. The meat brought by Ya'akov would have that same taste of כבוד אב ואם as the meat brought by Esav. As stated by Rashi, the types of meat did not have a different taste. Yitzchak loved Esav's meat because of the כבוד אב it involved. If meat was prepared by Ya'akov solely in response to Rivkah's command, the food would have the same flavour, and Yitzchak would love it.

King Shlomo states, בְּכֹל דְרָכֶיךָ דַּעְוָהוּ — "In all our actions we should know God."⁷⁹ Everyday life necessitates mundane actions:

eating, drinking, sleeping. However, from this episode we learn the secret of how to infuse holiness into every aspect of our lives. If we eat, drink and sleep only to enable us to serve God, each deed is elevated, for it has טעם, reason. טעם gives taste. Our lives will be filled with a taste that is lacking in the lives of people who do not live in this purposeful manner.

This principle is realised when we observe the Sabbath. The mention of the Sabbath conjures up images of a family enjoying a meal together on that day which is a culmination of the week. It is a day that is savoured. The gaping hole present in the lives of those who do not observe the Sabbath is unimaginable. Life holds a banal quality as each day passes like every other. Their existence lacks the sublime טעם, taste, which the Sabbath infuses into our lives.

However, the quality of the Sabbath must be carried into the week. If we do every action with a purpose, with the intention of serving God, we give a טעם, a taste to life unimaginable to one who does not live in this manner. It is meaning that makes life so beautiful.

Fulfilling the dictum of בְּכֹל דְרָכֶיךָ דַּעְוָהוּ, knowing Him in all our ways, makes us appreciate the beauty of our lives and thus brings love to every action. As a result, it brings us to love Him Who gives the commandments that fill our days. The formula to achieve the sublime level of אהבת ה' — "love of God," then, is to perform every action with intent. Life will then be blissful indeed!

15 השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.
The heavens belong to God, but the earth is man's dominion.⁸⁰

The Chiddushei HaRim states that the earth was given over to mankind. We are given the earth to elevate it into שמים, to transform it into spirituality. It is through infusing our every action with holiness that life becomes no longer mundane, but rather takes on a beauty and excitement unfortunately unknown to many. With this appreciation we will attain a level of אהבת ה', loving Him Who gives us lives of beauty, lives of meaning.

18 Ramban (Artscroll)

And, in any case, that which [Isaac] said regarding blessing [Esau] only after he would prepare delicacies for him — was not meant as a reward for the eating of the delicacies, or as a kind of inducement to provide them for him. Rather, [Isaac] wanted to receive benefit from [Esau] at this time so that "his soul would become bound up with his soul"⁸⁸ at the time of this benefit, so that [Isaac] would be able to bless [Esau] with full desire and complete favor. Alternatively: [Isaac] knew that after eating his soul would become content and joyous, and that as a result the Holy Spirit would rest upon him, as the concept found in the words of the prophet Elisha, who said, "And now, bring me a musician." And it happened that as the musician played, the spirit of HASHEM descended upon him, i.e., upon Elisha (II Kings 3:15).

ובשרצה יצחק אבינו ע"ה לברך את עשו, ביקש שתשרה עליו שכינה ולכך

הזמינו שיצוד לו ציד ותהיה לו סעודת מצוה, ובאשר חשש שבזאת הפעם יפנה לבן של עשו לחשוב על הברכות המובטחות לו ותיפגם מצות כיבוד אב שהוא נוהג בה, הדגיש בקשתו "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" שיהיה הציד

בקדושה ובכוונת מצוה, ולכך הוסיף הכתוב "וצודה לי צידה" שהאות ה"א יתירה היא ואינה נקראת, רמז לו שיוסיף ביה קדושה, כדאיתא מהאריז"ל שבכל

ובאשר השכינה שורה בסעודה של מצוה נאמרת הברכה בכחינת "שכינה

מדברת מתוך גרונו" שהנפש מרגישה באותה סעודה על ידי השמחה, וזה שאמר יצחק (פסוק ד) "בעבור תברך נפשי" שהנפש עצמה תברך אותו ולא פיו.

17

והנה דרשו חז"ל (בר"י פרשה יא, ד) את הפסוק (לעיל ב, ג) "ויברך אלקים

את יום השביעי" ברכו במטעמים והיינו כי מאכלי שבת נותנים קדושה בנפש האדם וזהו שברכו במטעמים שע"י מזון של שבת ריגיש האדם קדושה בנפשו, וכן סעודת יום טוב ושאר סעודות מצוות יש בהן הכח הזה, ולכן אמר אב"י (שבת ק"ט) "תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן" שיהיה באותה סעודה בחינת יום טוב, שהנפש תיוון מקדושה הפנימית שיש במאכלי אותה סעודה.

19

שע טיב פרשת תולדות התורה

בספר 'תורה תמימה' כאן הביא משו"ת מהר"ם (סי' שני"ד) וז"ל: 'ואכלה בבעבור תברך נפשי. מאן שהמברך צריך להיות בשמחה.' עכ"ל.

על פי זה ניתן להבין את מנהג הצדיקים וחסידיהם בכל הדורות, שכשבאו לבקש ולהתברך מהרבי נתנו לו פדיון. משום שהצדיק נמצא עדין בגוף הגשמי, ולכן צריכים לשמחו ולגרום לו איזושהי הנאה כדי שיוכל לברך. כי אם יהיה שרוי בשמחה - יהיה לברכה הכח לחול.

כשיצחק מבקש לברך את עשו באהבתו אותו, מבקש הוא ממנו בקשה זו, שיעשה לו מטעמים ורק אח"כ יברך אותו. את הקשר שבין הברכה למטעמים ביאר רבנו בחיי, זו לשונו:

"אין כונת יצחק בשאלת המטעמים בתענוג הגוף וחוש הטעם, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כוחות הגוף יתעוררו כוחות הנפש, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש. והוא שאמרו ר"ל: אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, שנאמר "והיה כגון המנגן ותהי עליו יד ה'". ומטעם הזה יזכיר הנפש בכל פעם ופעם עם הברכה, ואמר: בעבור תברך נפשי, בעבור תברכני נפשך, למען תברך נפשי".

אולם עדיין הדבר טעון ביאור, שהרי לא מצאנו דוגמת זה בשום מקום. כך למשל, כאשר יעקב אבינו ברח את בניו טרם מיתחו, לא בקש דבר קודם לכן בכדי שיגרום לו שמחה, על אף שהיה חולה וידע כי קרבו ימיו. כמו כן משה רבנו בסוף ימיו - לא מצינו שביקש דבר מה לשמחו לפני שברך את ישראל. וכן בכל הנביאים לא מצאנו ענין זה, אף כי מצינו שהוצרכו לניגון כמו בפסוק האמור בשאלו שנוקק לנגינתו של דוד, וכן באלישע, אבל את ענין המטעמים לא שמענו בשום מקום. וכיחור יש לתמוה מברכת כהנים שבכל יום, שהרי אף הכהנים הנמצאים במקום שאינם מכירים את המתברכים, ובאופן טבעי הלב קרוב פחות מלהביע את הברכה מעומקו, ונצטוו הכהנים לברך את ישראל "באהבה" כמו שתקנו חכמים בנוסף הברכה - ואעפ"כ לא נצטוו בפעולה שתביא לשמחת לבם לפני הברכה, ולא עוד, אלא שנאסרו בשתיית יין לפני כידוע, על אף שהיין גורם שמחה לאדם.

26

יתכן לבאר בזה, שיצחק, שכל שורש ענינו ומהותו היא מידת הגבורה כידוע, ומידת הגבורה ענינה צמצום והגבלה, לעומת מידת החסד שענינה להשפיע. מנגד, הברכה ענינה השפעה והתרחבות. נמצא, אם כן, שהברכה היא הפך מידתו של יצחק - מידת הגבורה. על-כן כאשר בא יצחק לברך, נצרך הוא לדבר חיצוני שיביא אותו ליד רצון וברכה, ומשום כך ביקש מעשו שיפעל פעולות מסוימות בכדי להחיל את מדת השפע והחסד עליו, ותחול ברכתו. זאת ע"י שיטרח ויעשה לו מטעמים, כי קבלתו את המטעמים תביאה ליד רצון וברכה. מעתה מובן מדוע דוקא אצל יצחק מצאנו את הצורך לגרום לשמחת הלב סמוך לברכה.

27

The Shulchan Aruch says that the mitzvah of birkas Kohanim is to take place every single day. The Rema (Orach Chaim 128:44) says that the custom in chutz la'aretz, however, is to recite it only on Yom Tov, "since then there is simchas Yom Tov... whilst on the other days people are concerned with their livelihood and their work." This is very dif-

28

שיעורי חומש

רכה

מגיעים למדרגת נבואה ע"י סעודה? כי כדי להגיע לדרגת נבואה צריך האדם להתעלות מאד, וכחות הגוף מתנגדים לעליה רוחנית גדולה כזו כי היא מרכאת את כחות הגוף, ולכן בקש מטעמים כדי לפייס קודם את הגוף כדי שיוכל לעלות למדרגה גבוהה זו בלי הפרעות והתנגדות. הנביאים היו עושים את זה על ידי מוסיקה, "והיה כגון המנגן ותהי עליו יד ה'" (מלכים ב ג טו), ויצחק עשה את זה על ידי סעודה, ועל ידי זה יכל אחר כך להתעלות עד נבואה.¹¹

* יצחק רצה לקבל סעודה זו דוקא מעשו כדי שעל ידי זה יתקשר אליו ויוכל אחר כך לברך אותו.

ומעשה אבות סימן לבנים (סוטה דף לד ע"א), שאף שאין מתיימרים אנו להבין כלל בדרכי האבות הקדושים, אבל ללמוד מהם דרך בעבודה ודאי שאפשר, וזאת רואים כאן ביצחק שכשבא לברך ורצה שהברכה תחול - ביקש לעשות זאת בשמחה, ולכן ביקש מעשו שיכין לו מטעמים, שע"י יגרום לו להיות בשמחה ויהיה כח יותר בברכתו לחול על המתברך.

לכן גם בימינו, מי שבא לבקש ברכה מהצדיק, עליו לראות שהצדיק המברך יהא אז בשמחה, כדי שיהיה לברכה כח לחול, וכן המברך צריך לראות שיהא בשמחה בזמן שמברך, וכמו שרואין שיצחק דאג בעצמו לכך שיהא שרוי בשמחה, כדי שתחול ברכתו על בנו.

21 ט"ז השני

כידוע, מנהג ישראל לברך את הבנים בכל ליל שבת, לאחר התפילה תיכף לשבאים מבית הכנסת, קודם הסעודה, ונתתי אל לבי להקור אחר שורש מנהג זה, ומצאתי כתוב, כי יסוד המנהג הוא, מאחר ובמשך ימות השבוע קורה לא פעם, שנגרמת להורים חלישות הדעת ועגמת נפש כתוצאה מהתנהגות הבנים אליהם. שאינם מתנהגים בדרך כבוד ופעמים שמזולזלים בדעתם, דבר זה גורם

לקטרוג גדול כלפי הברכה שהביא לידי כך, וכמו שמצינו בגמרא (קדושין ל ב - לא, א): 'בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני וכו', בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא, יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני, ע"כ.

לכן כאשר נמצאים בזמן כה נעלה של כניסת השבת, שכידוע הוא עת רצון גדול, אזי מצאו לנכון, שבאותה שעה ישפיע האב ברכות על בנו, כדי להסיך מעליו את הקטרוג הגדול וחרון האף, שכביכול הוא עצמו המשיך על בנו, כתוצאה מחלישות הדעת שנגרמה לו מהנהגת בנו אליו.

22

באר החיים ברכת הבנים

בכמה קהילות נוהגים שהאבות מברכים את הבנים בליל שבת קודם הסעודה בכדי שיחול עליהם הברכה והשפע היורדים בשעה זו*. בדרך הפשט נתנו הפוסקים (ראה בלקוטי מהר"ח ליל שבת קודש) טעם לדבר, כי בכל ימות השבוע שכיח מאד שמתוך חפזון ישבור הבן כלים נאים

או יזיק חפצי ערך וביותר בערב שבי"ק. ולפעמים עולה בלב ההורים מחשבה קפידה וטענה עליהם, לפיכך מברכים אותם בליל שבת שהוא עת שמחה כדי להמתיק מעליהם את הקפידות והדינים.

23

א. וגדול כוחה של ברכת האב לפעול פעולתה לטוב, וכמו שכתב ה"ספורנו" על הפסוק (בראשית לב, א) "וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וז"ל, כבר אמרו (ברכות ז) "אל תהי ברכת הדייט קלה בעיניך", אמנם סיפר ברכת לב לבנותיו, להורות שברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו בלי ספק ראויה שתהיה יותר בסגולת צלם אלוקים המברך, כאמרו (בראשית כז, ד) "בעבור תברך נפשי".

24

טעם פרשת תולדות ודעת קכה

ואכלה בעבור תברך נפשי (כו. ד)

* ב, מושב זקנים" מבעלי החוס' מבאר שמאכן המקור לדרוש בשמחת מצוה, שהשכינה שורה בעת שמחה וראוי לדרוש בזמן זה. ומשמע מדבריו שהדרוש גנפא ראוי לו לאכול.

בן מלך על התורה

33

כז, כה) 'הגישה לי ואוכלה מציד בני למען תברכך נפשי', שלכאורה הוא נראה כשפת יתר, שהיה יכול לומר לו בפשטות 'הגישה ואוכלה מן המטעמים', אלא בא להדגיש שכאשר יאכל 'מציד בנו' אז יתעורר לברכו מאליו מתוך המיית נפשו ואהבתו אליו - 'למען תברכך נפשי', שככל שיתגבר עוצם רצונו של המברך כך יהיה בכוחו להמשיך ברכה יותר עמוקה, ותפעל הברכה את פעולתה ביתר שאת.

מספרים בשם הגר"א ששאלוהו מהי הדרך להשפיע על זולתו, והשיב יקח כוס גדול, ויסבבן בכוסות קטנים, ויערה לתוך הכוס הגדול עד שיתמלא וירד על גדותיו לכוסות הקטנים שמסביבו. וכן הוא בברכה, המברך הוא בבחינת כוס קטן, שיש לו בית קיבול סמוך לכוס גדול שמקבל את היין היורד, ומקלה היין, השפע טוב, מן המברך להתברך. לא כל אחד ראוי לברך, ולא כל אחד ראוי להתברך, כמו שיש אדם שהוא מסוגל להיות נביא, כלי הראוי לקבל דבר ה' ולראות בחזון מה שאין אחרים רואים, וכמו

בְּרַכָּה מְלִשׁוֹן בְּרַכָּה, כנחל היורד ממקום גבוה לנמוך ומלשון בְּרַכָּה בְּרַכָּה — רק כשהמחברך נכנע ונדבק להמברך בקשר נפשי או יורדת הברכה מהמברך להיות ברך. ברכה, מברך מלשון מברין כמו שמבריקים את הדקלים נוטלים ענף ומכניס אותו בעפר, ומראשו השני יוצא אילן חדש בהרכבתו לאילן הראשון, ומובן שאין להוציא זהב מהברכת הענף, שכח הבן הוא מכה האב, ודוקא ענף טוב ורענן יש בכחו לצמוח לאילן, ולא ענף שנחלש מהאילן, או שנתייבש.

30

רסד

אדרת כהן

בקראי

תולדות

שמו

פג

הענין בבקשת יצחק שעשיו יכין לו מטעמים בשביל שיוכל לברכו, נראה שהוא כדי לקשר ולחבר אותו אליו שיוכל לברכו, ובכל פעם ע"י שהמברך רואה את המתברך ושם עיניו עליו מתעורר קשר ואהבה ביניהם שיוכל לברך בלב שלם, אבל כיון שכבר עיניו של יצחק מזוקן ולא יכל לראות היה הכרח להתחבר באופן אחר, ולכן רצה שהוא יכין לו מאכל ומטעמים וישקהו ויאכילהו, וכך מצינו אצל יעקב כשרצה לברך את אפרים ומנשה כתוב שחייבם ונשקם ואח"כ בירכם, והנצי"ב ועוד מפרשים פירשו שדבר זה היה מהטעם הנ"ל כדי שיתחבר אליהם, שהרי גם אצל יעקב כתוב שכבר עיניו מזוקן ולכן כדי שיוכל לברכם הוא רצה להרגיש אותם ולמשש אותם, ויתכן שלכן יעקב חשש "אולי ימושני אבי" והיינו שכדי להתקשר אליו שיוכל לברכו יעשה כן וכנ"ל.

ובזה נוכל להבין הפשט ציחק צנינו, יצחק סגר שעשיו לרין לברך את

עשו. אבל הוא ידע שצמת מי היה עשו, ולפיכך היה קשה לו איך מצרכים צן שזכה. כשמצרכים לרין לברך עם כל הלג לא רק "לנאח". כמו שאנו מולאים צנוסח הצרכה של צרכת כהנים, "צאהצה". אבל איך מעוררים אהבה לצן כזה. עלה עוצה כדי לעורר אהבה להזולת היא שיצק מהזולת שיעשה לך עוצה ויהנה ממנו, וממילא חיוב הכרת העוב יגרום שיאהוב אותו. יש עלינו מלצה של ואהבה לרעך

כמוך. אבל קשה להבין מישהו שכמעט אין לך שייכות אהו. כדאי הוא לנקה ממנו שיעשה לך דבר מה צלי להעריח אותו, שאחה תהנה ממנו ויצא עי"ז להכרת *העוב ולהאבהו. ולפיכך חיפש יצחק דבר שיכול עשו לעשות עבורו, שעי"ז תתעורר אהבתו אליו כדי לברכו בערס מותו. לא היה יכול לנקה מאיתו ד"ס. ולפיכך ציקש שעשו ילך השדה לאוד ליד, שיעריח עלמו להבין סעודה של מטעמים עבור צניו, ולא שיקח גדי עזים צקלות. וגם יצחק התאמץ והשתדל להרגיש געשמאק צהמאכלים אע"פ שצאמת לא היה לו טעם צדצרים אלו, רק כדי לעורר אהבה לעשו ולברכו צלצ רלוי. ומזה שהעורה כותצה כל פרט מצקשתו צלרובה, היא ראה שאין חרפה

עב פניני ספר בראשית דעת 31

וכן לענין הברכה, לא רק ההשתדלות וההסתגלות מצד המברך דרושות כדי שתחול הברכה, אלא אף המתברך צריך להשתדל ולקשר את נפשו לנפש המברך, ולכן לא רצה לברך בלי השתדלות מצדו אלא צוהו להשתדל להיות קשור בנפשו אל המברך ורק אז יהא אפשר שתחול הברכה. ברם, מלבד מה שדרושה השתדלות והתקשרות להמשפיע עצמו, דרושה ביחוד השתדלות והתקשרות לענין ההשפעה עצמה, כי בהיות המושפע מעונין בהצלחת ההשפעה או הברכה גם על אחרים הרי זו סגולה נפלאה לקבלת ההשפעה או הברכה. ועיין בשער"ד של מרו "נוצר תאנה יאכל פריה" בסוף הספר.

קכד טעם פרשת תולדות ודעת 32

ועשה לי מטעמים (כו, ד) נראה שייצחק נתכוון להרבות לבנו טרחה שיצוד ויכין מטעמים כדי לזכות במצווה, וגם כדי שהברכה תנתן כגמול ושכר לטרחת עשו ובוזה תהא מעולה יותר. וכן הוא בברכת כהנים שניתנה דוקא לכהנים שהם מקבלים כ"ד מתנות מעם ישראל, וראויה ברכתם להתקיים יותר שיש בה מהכרת הטוב י"ל הכהנים לישראל.

שיד ברכת תולדות מרדכי 35

לכן, כשעלה ברצונו של יצחק אבינו לברך את ברוכותיו, ביקש להוסיף ככל האפשר מחויבות לברכותו. דאג למירב ההתמזגות של ה"יצחק" ביתפלתו, למען תחפור תפלתו ברכתו, חיונית ככל שניתן.

נשאלה שאלה: המחייב הכביר ביותר, מהו. מה מחייב אדם לתת נפשו עבור חברו, או בנו, או עתידו ונצחיותו.

to go through. A *brochoh* removes the accuser and is a supplement to the *tefillah*. However, the *brochoh* alone isn't enough. A person has to have some actions of working on his *middos* to accompany it.

39 > ה' תייד

יש לפרש כאן בדרך רמז, שיצחק אמר לעשו שרוצה הוא לברכו שיחזור בתשובה, וזה שאמר בלשון "לפני ה'", היינו שיחזור בתשובה ויהיה קיים לפני ה'.

40 R. Hirsch

Yitzchak wanted to bless Esav in the spirit of his future calling. Just as he hoped that Esav's natural tendencies would someday become a source of blessing and be used for exalted purposes, he also wished to see him in this way when he blessed him. *The savage craft of hunting must be elevated and used for exalted humane purposes.* For it seems that Esav did not usually hunt in order to provide a nourishing meal for his aged, feeble father. He enjoyed hunting for its own sake, for the sight of the steaming blood of his prey; he enjoyed pitting his wits against the strength of the animal. But it was not Esav's nature to hunt game for the purpose of providing refreshment for someone weak and ill.

Yitzchak therefore tells Esav: "Please take your gear, hunt some game for me, and prepare a tasty dish for me." You yourself, this time, use the tools of your trade to perform an act of kindness for someone, to restore the strength of an old man. I want you to experience how good it feels to use one's own strength and skill to bring pleasure to another.

Therefore also, when he gives his blessing to the son he takes to be Esav, Yitzchak guides him from hunting to the "field that God has blessed," i.e., to agriculture, to the preservation of the prosperity of Jewish national life.

42 על עשו ברכת האבות". וכן מובא שם ברש"י (ר"ה שני גדיי עזים) שלכך הכינה רבקה אמנו שני גדיי עזים שכיון שדבר זה אירע בליל פסח, אז הוי חיובי הלילה גדי אחד לקרבן פסח והשני לקרבן חגיגה. ולפי דברי רש"י תמוה מה שצוה יצחק אבינו לעשו לצוד ציד בשדה ורצה דוקא בצבי, הרי אין מצות הלילה בצבי אלא בשה או בגדי.

ונראה לתרץ, כי ידועי שמצות "שה לבית אבות שה לבית" (שמות יב, ג) היה כדי לזכות את ישראל במצוה שעל ידו ידחו ויזניחו עבודה זרה ודעה כוזבת. כי המצריים האמינו בכח המזלות ושיש בכחם לשלוט על חיי האדם בכל עניניו, שטבע האדם והצלחותיו, תכונות נפשו, מעלותיו וחסרונותיו כולם נקבעו על פי המזלות, ואין להמלט מהם ומהשפעתם, ועל כן עבדו את השעה כאלקים.

וכאשר עמד השי"ת להוציא את בני ישראל מעבדותם, רצה שישליכו בני ישראל שקוצי מצרים מתוכם, ויראו לעיני כל מצרים שאין להם חלק באלהי מצרים, לכן צוה השי"ת שיקחו שה או גדי ממין ומסוג האיל ולשחטו בפרהסיא ולצלוחו ברכים כדי לקבוע בלבם מסירותם להשי"ת ובטחונם בו. ומיסודי המצוה, שזמן קרבן

— הכרת הטוב. "הפנתח פתחו לחבירו נפשו חייב לו".
— איך נעשים מחוייב של הכרת הטוב?

— באה הבקשה וההצעה: "עשה לי מטעמים כאשר אהבתי".
— להיות מכיר טובה.

וכשחייבים בחובה זאת, הופכת התפילה וההתמזגות האישית בהפצרתה, חיונית, אשר אין למעלה הימנה.

לכן ביקש יצחק "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", כדי להיות מחוייב הכרת הטוב, כדי שכל זה יגרוור אחריו את התמזגותו המקסימלית בתוך תפילתו. למען הבא על המתברך, את כל הטובה והברכה, עד עולם.

ובכל זאת —

— הכי זהו המחוייב תמורת המטעמים, שהכין מי שהכין. כלום לא מוגזם הוא, להרגיש מחוייב כל כך, תמורת אוכל או מטעמים.

אין גבול להכרת הטוב, אשר מחוייב כל מי שמקבל אפילו טובה כל שהיא מחבירו, כאמור.

37

שכן אמרו חז"ל: הפנתח פתחו לחבירו, נפשו חייב לו.

נפש, תמורת פתיחת פתח?!

נפש, תמורת עצם סיבובו של המנעול על צירו? רק פתיחה, וכבר נפשו חייב לו?!

אמנם כן.

משום שאין לנו מושג, מהו "מחירה" של תשומת לב טובה, של זולתו. כל חלל העולם, לא יספיק לשלם את התמורה. תמיד תמיד ישאר מחוייב. תמיד תמיד עליו להמשיך לשלם.

גם את נפשו, כפשוטו, חייב הוא לו.

שילם, איפוא, יצחק ב"נפשו". כי הרי זאת היא שלימות ההתמזגות של כל נפשו של יצחק המברך, בהפצרת ותפילת ברכתו.

מה עוד, שכאמור, מאכלים מסוג מיוחד היו אלו. כאלו שלא מעלמא הדין. מאכלים שטועמים בהם את כל העולם הבא, יחד עם העולם הזה. מאכלים שיש בהם שלימות, של רוח וגשם כאחד.

מאכלים אלו, איזו הכרת הטוב המה דורשים ומחייבים. אין לנו מושג!

זוהו שרצה יצחק. זה שהבינה רבקה. זה שביקש יעקב. זה שחרד על כך. עשו?!

יצחק ציפה גם מעשו, כי יביא בפניו את המאכלים, על כל מה שיש בהם, רוח וגשם כאחד. והוא, האבא יצחק, יהיה במקום זה ל"מחוייב", ומתוך המחוייבות, יתן את נפשו בהפצרה ובתפילה בפני בורא עולם. והיא היא הברכה, אשר גורפת אחריה את כל הטוב, חיפה והנעלה שבעולם, להם ולצאצאיהם, לכל האומה, עד עולם.

וכשהביא בפניו יעקב את המטעמים, ונחנה מהם יצחק, אכל והתעלה מהם, רוחנית וגשמית, שוב אי אפשר לקחת חזרה את הברכות, כאשר ניתנו מכח המחוייבות העילאית והקדושה, אשר מתוכה פרצה המזיגה הנפלאה של תפילה ומתפלל, של ברכה ומתברך.

חו הנה, ברכותיו של יצחק!
R. M. Twerski - תרס"ח

וקושיא השלישית, הרי מובא בתרגום יונתן בן עוזיאל בהתחלת הענין, וזה לשונו: "וקרא עשו בריה רבה בארביסר בניסן ואמר ליה, ברי, הא ליליא דין עילאי משבחין למארי עלמא ואוצרי טלין מתפתחין בה", עכ"ל. ובוודאי כוונתו כי ליל פסח הוא זמן המוכשר להמשיך השפעות טובות וחסדים גדולים ומרובים ממקור נשגב בשמי מרום, אשר על כן התכחם יצחק אבינו לנצל השעה להעמיס

הפסח וחג הפסח מסוגלים לכל אחד ואחד להשליך מעצמו אזיקי העבודות כל אחד לפי ענינו מן הדברים שבני אדם נעשים עבדים להם. וגם היום שבית המקדש נחרב ואי אפשר לנו להקריב הפסח, עם כל זאת הזמן מסוגל לכל אחד להשתחרר מנקודת עבודתו כאשר ידע אינשו בנפשיהו, ובכל דור ודור צריך האדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, היינו מהמיצר הפרטי שלו, ואורות החג מסעיים לו ומחזיקים

אותו להפטר מאדוניו הקשים ולשוב אל ה', שעל כל אחד מבני ישראל נאמר (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם", ואמרו חז"ל (בבא מציעא י"א ועוד): "ולא עבדים לעבדים".

והנה יצחק אבינו הכיר היטב בטבע בניו וידע ש"יעקב איש תם יושב אהלים" (בראשית כה, כז), וש"עשו איש יודע ציד איש

שרה" (שם). ומחמת מדתו מדת הגבורה" הבין שתכונות עשו הם מצד הגבורה דקליפתו וידע בהחלט שיש בהם מעלות חשובות בעבודת השי"ת, ועל כן בטח שעשו יזכה להשתמש בתכונות נפשו הסוערות לטוב, כמבואר באמת בספרי עבודה"י שכל מדה רעה יש לה פנים לטובה ואופן להעלותה ולהשתמש בה לקדושה". ומכיון שכן חפץ יצחק אבינו בתיקונו של עשו ומדותיו

המכוערות, וקבע שהזמן גורם, ואין שעת הכושר כליל התקדש חג הפסח להעניק ברכות גדושות על ראש בנו הבכור להוציא ממיצריו, מרפש וטיט הטומאה ולהעמידו במקום בטוח.

ולמחרת זו שפט יצחק אבינו שיסוד כשלון עשו נמשך מטעם פזיזותו וקוצר רוחו, וכאשר פוגע באיזה ענין של תאוה ורגזון הוא מהיר להכנע לכל העובר לפניו בלי לעצור את עצמו ולעשות אתנחתא כדי להתבונן אם טוב הוא אם רע.

והנה ידוע שיש לבטא מדה זו לטובה, כאשר נתגלם מדה זו לטובה בעם ה', שענו ואמרו במתן תורה נעשה ונשמע, וחז"ל (שבת פח ע"א) התפארו בכתר של "עמא פיזא" שנקרא עלינו במענה זו, וכמאמר הצדוקי (שם) "דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, ואכתי בפחזותייכו קיימיתו". ובפרקי אבות (פרק ה, משנה כג): "יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר, קל כנשר, רץ כצבי" וכו', אגו לומדים כמה חשובה היא מדת הזריזות בקיום המצות. הרי שמדת הצבי יש לה מקום חשוב בקדושה אם האדם משים דעתו לכך.

יו והוסיף רבינו שליט"א לבאר: האדם נולד מוטבע במדות שונות ויכול להטותם לקדושה וטוב או לקליפה ורע, ועבודת האדם היא לבררם ולהשתמש בהם אך לעבודת השי"ת. ולמשל, אם אדם מבחין בעצמו שיש לו נטיה לחמימות עליו לרסן כח זו ולהשתמש בו לקדושה לעבוד את השי"ת כחשק והתלהבות לאהוב השי"ת באהבה עזה. וזהו הא דאיתא במאור עינים פרשת לך לך ד"ה ואת הנפש (עמי לט): "וזה כל עיקר עבודתינו לטהר המדות שבקרבנו מן הרע ולהעלותן על ידי שהוא עובד עמהם עבודתו יתברך". וכן מדת הגאווה שהוא מקור כל מדות רעות, אבל יש גם בחינת גאווה דקדושה כמו שכתוב (דברי הימים ב' יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי ה'". וכן המתפאר בעצמו הוא מדה מגונה מאוד, אך כתיב (ירמיהו ט, כג) "כי אם בואת יתהלל המתהלל", כי בדברים שבקדושה חייב לשמוח בטוב שעשה. וכן בנוגע לעצלות, צריך האדם לנער עפר העצלות ממנו ולזרוז את עצמו לעבודת קונו, ואף על פי כן כשכא לידו לעשות עבירה צריך להתעצל ולהתקדש דוקא שלא ילך אחר תאוותיו. וכנהה רבות בכל המדות יכול למצוא צד טוב בכלם. וכיון שיצחק אבינו הכיר היטב בתכונות הנובעים ממדת הגבורה, ואין חכם כבעל הנסיון, ולכן ידע שעשו בנו יכול לעלות מעלה על ידי ביור מידותיו.

אמנם אצל רשעים שהם ברשות לבם" ונמשכים אחר תאוותיהם נהפך הזריזות למכשול ולפחת, והם חוטפים מלא חפניים רשעות ונבלה בלי רסן ומונע. ולמטרה זו דרך יצחק קשתו להציל בנו עשו משחת בצורתו לצאת השדה לצוד ציד, וכוונתו שיצוד דוקא בחינת צבי, שיחזיק במדה זו לשלוט עליו, לשחטו לשם כשרות וקדושה, כקרבן כמובא לעיל, שענינו להעלות ניצוצות דקדושה מנפש הבהמית על ידי הקרבת הבהמה כידוע", ובזה יהיה ראוי לברכה מאת ה'.

וכדי שעשו יצליח בעבודה זו להפוך טבעו שנחרט בו מזמן ילדותו מרעה לטוב, ויזכה להעלות פזיזותו מעומק שחת למעון אלקי קדם, הוסיף יצחק אבינו ליעיץ בנו בצעדי ההצלחה ואמר לו: "שא נא כליך תליך וקשתיך" (בראשית כו, ג). ובזה כיוון למה שאמר יעקב אבינו ליוסף הצדיק (שם מח, כב): "אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי", ופירש רש"י שם (ד"ה בחרבי ובקשתי) "היא חכמתי ותפלותי". וזהו הדרך לכל הבא לטהר מדותיו ולהתגבר על יצרן

ולתתקרב אל השי"ת, שיעסוק ויתעמק בחכמתו יתברך שהיא התורה הקדושה"י ביגיעה עצומה, ויתפלל מעומקא דלבא להשי"ת שיעמיד לימינו להחזיקו ולתמוכנו, שהם בחינת כלים של כל אחד ואחד, וזהו "שא נא כליך", בחינת "תליך" זו חרבו חכמתו ותורתו יתברך, ובחינת "קשתך" זו עבודה שבלב, תפלה ותחנונים לפניו יתברך שיעזור לו במלחמת יצרו.

ועל זה כיוון רש"י בפירושו כאשר אמר "טעם הגדי כטעם הצבי", שרצונו לומר 'טעם' מלשון סיבה וגורם, דהיינו הטעם למצות קרבן פסח במצרים ולדורות, הוא כדי שישתחררו בני ישראל מטומאת

עבודה זרה של מצרים ודעתם הכוזבת שאין בכח האדם להשתחרר משליטת המולות וטבע, וזהו על ידי שחיטת הגדי. הוא גם כן 'טעם' הצבי, היינו הסיבה והגורם שרצה יצחק שעשו יצוד וישחט הצבי, כדי שישתחרר עשו ממוגו הטמא ופזיזותו לרע. ולפי זה אין רש"י צריך למקור שטעם בשר הגדי הוא כעין טעם בשר הצבי, כי לא על

טעם חיך נאמרו הדברים, כי אם על טעם וסיבת המצוה, ודברי רש"י מוסברים בטוב טעם ודעת.

ומעתה עלינו לשום לב לעצת יצחק אבינו כאשר דבריו נוגעים להמדות והנטיית שאנו לקיים וחלושים בהם, ובגלגלם אנו עומדים במקום סכנה להוציא חסרונות אלו לפועל בעידן ריתחא, ומוזה ליפול חס ושלום בשחת שחיתותינו. שהדרך להנצל מסכנת ירידה הוא 'תליך וקשתך' - תורה ותפלה ביגיעה. כי גם זה נרמז במלת 'שרה', רצה לומר כמו שהשרה מקום עבודה קשה לחרוש ולזרוע לקצור ולדרוש הכל בעמלות ויגיעה רבה, כן לקחת 'תליך וקשתך'. התורה ותפלה צריכים להיות ביגיעה, שהם סגולות נפלאות להחזיק מעמד להתגבר על היצרות שתוקפין אותנו מכל צד, וזהו שאמר 'יצא השדה'.

ובעזרת השי"ת כאשר נודיין ונשתמש בכלי מלחמת ישראל, שהוא בחינת 'קול קל יעקב', נזכה לנצח כוחות

כ"ז הוא צנלל שאינו מכיר את גודל הערך שבאמת יש לו אפילו עכשיו אחר שחטא. אבל אם היה אחד נותן לו להצין באמת שעדיין יש לו תקוה, והוא יכול לשוב ולעבוד את הנו"ע ולקיים תפקידו משום ללם אלוקים בעולם, אז היה עוזב דרכיו הרעות ושב נחשבה שלמה. עשו הרגיש בעלמו שהוא בנו של יחזק ואפ"ה עשה כמה עצירות גרועות. ואין שייך עוד לתקן עלמו ולהיות כמו יעקב, כבר אין שום תקוה זו. אבל נחמיא הצרכות לעשו יחזק הראה לו איך שהוא עדיין חושבו לבנו, ויש לו תקוה זו, ואינו נחשב צעניו כעוצר בטל.

אך נראה, כי טמון כאן גם דבר עמוק נוסף.

יעויין במסילת ישרים (פרק כו, בביאור מדת הקדושה), בו הוא מברר את התבדל בין קדוש לבין טהור. והרי תמצית דבריו:

אדם, כי יהיה פרוש מן המאכלים, דרך משל, לא יאכל אלא מתוך אילוץ. טוב היה לו אילו לא היה צריך לאכול, אך מה יעשה וכך גזר הקב"ה, כי כדי להתקיים, חייבים לאכול.

אדם כזה, יקרא טהור.

לא יקרא קדוש!

קדוש, יקרא אך זה שאינו פורש מן המאכלים. רוצה בהם לכתחילה. אינו רואה בהם שום עול. ואך השכיל האיש לחבין, כי הוא עצמו מסוגל להיות המקדש והמזבח, אשר כל העולם עליהם, לריח ניחוח הוא לה'.

כל מה שהוא אוכל, מביא ברכה לכל אותו מין של מאכל, כאשר הוא בכלל מה שהוא מקריב על גבי המזבח. לכן, "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, נמלא גרונו של תלמידי חכמים יין" (יומא עא.).

אדם כזה, קדוש יקרא.

לא רק טהור. גם קדוש.

כאן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבח ממש, והוא הענין שאמרן חז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים, ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי היותם כבר דבוקים לקדושתו ית', הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק עכ"ל.

רואים אנו שאצל הקדוש כל מעשיו ופעולותיו חוזרים להיות קדושה ממש, אכילתו קרבן ושתייתו במקום נסכים, ועילוי הוא לדבר שהצדיק נהנה ממנו ומשתמש בו, והאדם המביא דורון לקדוש נחשב כאילו הביא קרבן ע"ג המזבח, מפני שאצל הקדוש כל עניניו

וכוחותיו אינם ענינים חומריים נפרדים, אלא כולם מקושרים לקדושת שמו ית', ולכן אכילתו וכל הנאותיו ג"כ הן ענין קדושה, והמהנה אותו הרי הוא מעלה את אלו הרברים, מקדישם ומקריבם קרבן לה'.

54

לעצור ולהתבונן

איננו עוסקים כעת במדרגת ה"פרישות", אך על האדם לברר בכח מחשבתו מה הוא הולך לעשות. עליו להקדיש קצת מחשבתו, קצת חכמה, "למה אני אוכל?" אם הוא נגש לאכול וחושב רק "אני רעב", הרי בכך הוא בירר שעומד הוא לעשות "מעשה בהמה". ואף אם האוכל כשר למהדרין, אך מחשבותיו עסוקות רק בהשקטת צמאונו ובטעם והנאת המשקה, הרי הוא עדיין עסוק ב"מעשה בהמה".

אך אם אדם עוצר את עצמו לרגע ואומר: "ברוך המקום שברא זאת! רבנו של עולם אם אני לא אשתה, אוכל למות ח"ו. רבש"ע המשקה הוא גם טעים, גם קר ואפילו מוגז... ואת כל זה נתת לי כדי שיחיה לי תענוג. למה זה מגיע לי? וכי למדתי היום כ"כ בהתמדה? הרי זה חסד ה"ה! וכך מתוך מחשבות של הודאה

לקב"ה, מתוך הרגשה של "להתענג על ה'", מברך היהודי "ברוך אתה ה'... שהכל נחיה בדברך". רגע זה הוא רגע של דביקות אשר יכול לחביא את האדם לפיסגת הקדושה. האדם הפך את הנגע לענג - להתענג על ה'!

מהי "ברכה" שאנו מברכים על המזון? ברכה היא מלשון בריכה. כאשר אדם מברך "ברוך אתה", הרי הוא פותח בריכה של שפע מן השמים! (עי' נפש החיים שער ב פ"ב).

הבעיה שלנו היא שאין לנו זמן. ניתן לראות בימינו אדם רעב האוכל מרק חם והגרורן שלו ממש נכוח. האכילה אצלו היא בגדר פיקוח נפש... אדם מוכן לקפוץ לתוך האש כדי לאכול.

אין לנו זמן לעצור ולהתבונן. אין לנו אפילו זמן לברך מילה במילה, אנו בולעים את המילים, אומרים במהירות את הברכות ומושיטים את האוכל ישר לפה. ואחר כך שואלים "למה אני לומד ולא מביין. למה אני לומד ושוכח? למה אני לא זוכה לכיין בתפילה, למה אני כועס ולמה החברותא עזב אותי", כי החיים שלנו הם לא חיים עם ה' יתברך, אלא חיים של מאכל בהמה.

"משוך ירך ממנו"

אמרו חז"ל (מסין ע ע"א): "סעודתך שהנאחד ממנה, משוך ירך הימנה". ובפסוטים רגילים לפרש זאת כך: אם המאכל טעים וערב לחיך - אל תאכל אותו.

אך גדולי בעלי העבודה פירשו את המאמר אחרת: "משוך ירך ממנו", עצור לרגע, אחר כך תאכל. אל תחטוף. כמה זמן יש לעצור? אולי זה ביחס למידת הטעם של המאכל והתאוה לאכול... אך על כל פנים יש לעצור כדי לברך במתינות מילה במילה, לחשוב קצת ואז אפשר לאכול.

כך מבורר המאכל מנגע לענג, משאול לגן עדן, ושולחננו יכול לשמש כמזבח והמאכלים כאכילת קדשים.

תפארת שמשון • מאמרים

ונראה בזה, שענין האכילה הוא יניקת חיים מאת הקב"ה. ברגע שאדם אוכל הוא מקבל חיים מאת השי"ת דרך המאכל.

כשיהודי לומד תורה, כמובן שהוא מקבל חיי נצח, אך הוא אינו מרגיש זאת. אבל כשיהודי נוטל פרוסת לחם ואוכלה לתיאבון, ובפרט אם עושה זאת לאחר כמה שעות שלא בא דבר מאכל לפיו - מיד הוא חש שמן השמים נסכו בו כעת כוחות חדשים. מי נתן לו את הכוחות הללו? "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ט, ג). זוהי נתינה ישירה מהבורא ית' וישנו מצב נוסף קרוב לזה, והוא כשהולכים לישון עייפים ובבוקר קמים עם נשמה מחודשת. אך באוכל מרגישים זאת הרבה יותר.

בשעה שאוכלים ונהנים מהאוכל, עלינו לדעת שהתענוג מגיע מהקב"ה, אשר ממש מחיה אותנו באכילה זו.

זהו שאמר יצחק אבינו ליעקב: ברצוני לברך אותך, וכדי להעניק ברכה עלי לחוש קירבה להשי"ת. הדרך הטובה ביותר לקבל קשר עם הקב"ה בפועל היא ע"י האכילה, שבה נותן הוא לנו חיות.

53

לא להחמיץ את השעה!

ישנם בעולם הרבה מצבים בהם היצה"ר כביכול 'גונב' מאתנו מעשים ותרגשות קודש. האכילה היא אחת הדוגמאות הטובות ביותר לכך.

אדם אוכל, נהנה. באותו מאכל הקב"ה נותן לו הנאה, חיות. מגיע היצה"ר, וכביכול גונב את הקירבה הזו, ואותה פעולה יפה של אכילה הופכת לפעולה של תאוה, של שפלות, ללא שום תוכן. שוכחים את ה', וחושבים רק על המאכל הערב לחיך.

אך באמת, זו הדרך הטובה ביותר לקבל ברכה. כשהקב"ה נותן לאדם אוכל, הוא בעצם פותח לפניו שערי ברכה, והדרך לקבל את אותה ברכה היא לברך. לעצור ולחשוב רגע: מדוע נתן לי הקב"ה את ההנאה הזו? כדי שאברך! "ברוך אתה ה'" - בריכה, שערי השמים נפתחו. "אלוקינו" - האלקים שלי, שהוא "מלך העולם" והוא "בורא מיני מזונות". או אז, כשאוכלים את המאכל הטעים מרגישים כיצד השי"ת הוא זה שנתן לנו אותו. זו יכולה להיות פעולה של גדלות.

מה שקורה הוא, שאנו לוקחים את ההזדמנויות היפות ביותר, ומשתמשים בהן עבור הפעולות השפלות והריקניות ביותר. כמה חבל!